

การนำนโยบายไปปฏิบัติ :นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว
เมืองรองเชิงนิเวศในจังหวัดชัยภูมิ
POLICY IMPLEMENTATION: ECOTOURISM PROMOTE POLICY IN
LESS VISITED AREAS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

¹กนกพร ทับสีแก้ว และ ²ประโยชน์ ส่งกลิ่น
¹Kanhokporn Tabseekaew and ²Prayote Songklin

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ประเทศไทย
Mahasarakham University, Thailand

¹kanhokporn.tha@gmail.com

Received July 10, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ 2) ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ และ 3) เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวนทั้งสิ้น 11 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการและประชาชนที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า อุทยานแห่งชาติสามารถนำนโยบายไปถ่ายทอดสู่ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน ผู้ปฏิบัติมีทัศนคติเชิงบวก และมีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยมีการแบ่งงาน การติดตามการทำงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำสำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา พบว่า อุทยานแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ และจุดท่องเที่ยวบางแหล่งการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวกลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ อุทยานแห่งชาติมีการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ

¹ นิสิต หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โควิด-19 สำหรับข้อเสนอแนะ ควรมีการจัดหางบประมาณและบุคลากรให้เพียงพอต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมที่จัดในอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน

คำสำคัญ : การนำนโยบายไปปฏิบัติ; การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ; การท่องเที่ยวเมืองรอง

Abstract

The purposes of this research were to; 1) study the implementation of ecotourism promote policy in Less Visited Areas in Chaiyaphum Province, 2) study the problems about the implementation of ecotourism promote policy in Less Visited Areas in Chaiyaphum Province, and 3) suggest the implementation of ecotourism promote policy in Less Visited Areas in Chaiyaphum Province. This is a qualitative research. The instrument was a structured interview form. There were totally 11 interviewees, i.e., government officers, entrepreneurs, and involved people. The results showed that the national parks could clearly transfer the policy to officers in charge. And officers in charge had positive attitudes. And the national parks had a clear implementation structure with job allocation, monitoring, and regular performance assessment. For the problems was found that the allocated budget and personnel were insufficient for the national parks. The disabled, the elderly, and kids could not access some tourist attractions. And the national parks had less tourism promotion activities due to the COVID-19 pandemic. For the suggestions sufficient budget and personnel should be provided for tourism promotion. Communities should take part in promoting activities provided in the national parks for income creation to communities.

Keywords : Policy Implementation; Ecotourism; Less Visited Areas

บทนำ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation of World Tourism Organization: UNWTO) ได้จัดทำรายงานสรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวโลก ระบุถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวโลกช่วงปลายปี 2562 จากผลกระทบของการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลกเติบโตลดลง และการที่ทุกประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่างใช้มาตรการจำกัดการเดินทางระหว่างกันเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยธุรกิจการบินและธุรกิจโรงแรมเป็นธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบในลำดับต้น ๆ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2563)

ประเทศไทยประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจในเรื่องของการส่งออกสินค้าไปยังประเทศคู่ค้าต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ความไม่แน่นอนของการถอนตัว ของอังกฤษออกจากสหภาพยุโรป (Brexit) และค่าเงินบาทที่มีการแข็งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2562) ทำให้ไม่สามารถสร้างรายได้หลักให้กับประเทศอย่างที่ผ่านมาได้ มีเพียงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเดียวที่ยังสามารถสร้างรายได้หลักให้กับประเทศ และยังเติบโตอย่างต่อเนื่องได้ สำหรับสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศ มีนักท่องเที่ยวไทยเที่ยวไทยกว่า 166 ล้านคน-ครั้ง มีอัตราการขยายตัวจากปี 2560 ร้อยละ 5.32 โดยสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศ 1.07 ล้านล้านบาท ซึ่งเติบโตจากปีก่อนหน้าถึงร้อยละ 8.26 ทั้งนี้ มาจากผลของการกระตุ้นตลาดผ่านมาตรการลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับค่าใช้จ่ายจากการท่องเที่ยวเมืองรองระหว่างวันที่ 1 มกราคม-31 ธันวาคม 2561 จำนวนไม่เกิน 15,000 บาท ประกอบกับภาครัฐได้มีนโยบายในการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของคนไทย จึงได้มีการออกนโยบายเมืองรอง 55 จังหวัด โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้ประกอบการ ภาคท้องถิ่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ดำเนินนโยบายตามที่รัฐบาลวางวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืน ผ่านนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองซึ่งเป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวไม่ถึง 4 ล้านคนต่อปี จำนวน 55 จังหวัด เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการกระจายรายได้ สู่ภูมิภาคต่างๆ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2561) สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยปลายปี 2563 ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลให้มีจำนวนผู้นักท่องเที่ยวทั้งหมด จำนวน 137.03 ล้านคน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 792,534.21 ล้านบาท ลดลงจากปีที่ผ่านมา 70.95% โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาในประเทศไทยรวม 13.81 ล้านคน คิดเป็นรายได้ 310,066.12 ล้านบาท ลดลงจากปีที่ผ่านมา 81.16 % ภาคการท่องเที่ยวของไทยจะกลับมาฟื้นตัวอีกครั้งหลังจากที่รัฐบาลมีมาตรการผ่อนคลายและกำหนดแนวทางอย่าง

ชัดเจนในการเปิดรับนักท่องเที่ยวที่ได้รับวัคซีนและมีใบรับรองการฉีดวัคซีนให้เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพได้ (สำนักงานประมาณของรัฐบาล สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2564)

จังหวัดชัยภูมิ เป็น 1 ในเมืองรอง ที่เชื่อมต่อเมืองหลัก คือ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดขอนแก่น และเชื่อมต่อกับเมืองรอง คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีสนามบินและจังหวัดลพบุรี โดยในปี 2564 จังหวัดชัยภูมิมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 458,098 คน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 583 ล้านบาท ซึ่งลดลงจากปี 2563 จำนวน 349,995 คน และมีรายได้ลดลงจากการท่องเที่ยวปี 2563 จำนวน 367 ล้านบาท (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ 2565)

จากที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่านโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองจะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศและกระจายรายได้การท่องเที่ยวเมืองหลักสู่เมืองรองได้มากขึ้น กล่าวคือ จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์และความสวยงาม โดยมีพื้นที่ป่าไม้และภูเขา และในจังหวัดมีพื้นที่ที่เป็นป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตาคลี อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว อุทยานแห่งชาติไทรทอง อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม และบางส่วนของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง รวมทั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตะแบก-ห้วยใหญ่ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าผาผึ้ง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2562)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือก จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ศึกษาและเห็นว่าการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น เป็นแหล่งรายได้ที่ทำให้เกิดการลงทุน มีการจ้างงานและกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น ถึงแม้การท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิที่เป็นแหล่งธรรมชาติจะมีความอุดมสมบูรณ์และความสวยงาม แต่จะเห็นว่ามิมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมีอัตราที่ชะลอตัวลง ซึ่งมาจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติ ตลอดจนเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

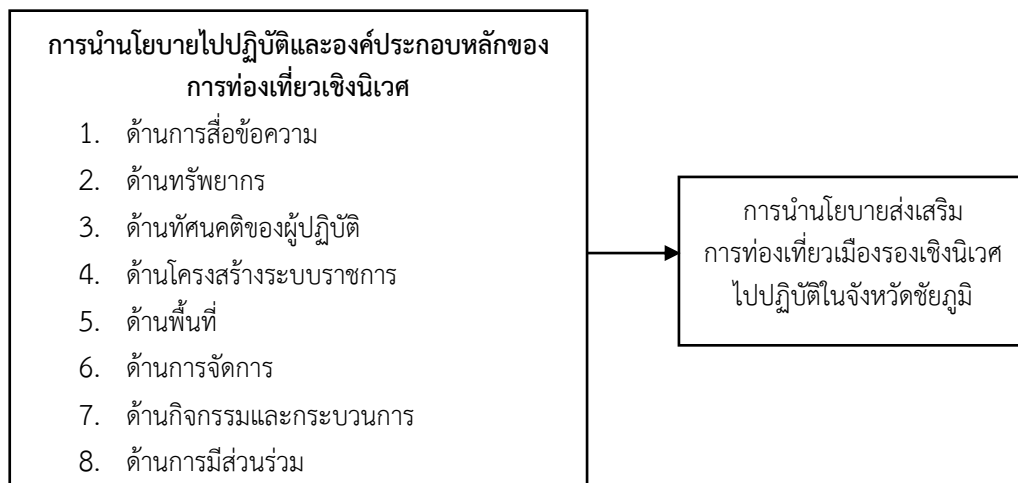
การวิจัยเรื่อง การนำนโยบายไปปฏิบัติ : นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) ได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 11 คน ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติตาเดาตัน จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติไทรทอง จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา จำนวน 1 คน นักวิเคราะห์นโยบายและแผนสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 คน 2) ผู้ประกอบการ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน 1 คน ผู้ประกอบการที่พัก รีสอร์ท จำนวน 1 คน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแสดงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีของการนำนโยบายไปปฏิบัติของ George C. Edwards ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการสื่อสารความ ด้านทรัพยากร ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ และด้านโครงสร้างของระบบราชการ (สมบัติ อารังธัญวงศ์ 2560 :506-510) และองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม (ประชิด สกฤษณ์พัฒน์, วิมล จิโรจพันธุ์ และ อุดม เขยกิจวงศ์ 2554 :70-71) ดังนี้

ภาพประกอบ : กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารจากภาครัฐและเอกชน รวมทั้งแหล่งข้อมูลจากส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลทางเว็บไซต์ที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิ ประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการศึกษาวิจัยและผลงานวิจัยประเภทต่างๆ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัยในส่วนต่อไป

4.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ในประเด็นต่างๆ เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำนโยบายไปปฏิบัติ :นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ (1) ด้านสื่อข้อความ พบว่า อุทยานแห่งชาติสามารถนำนโยบายไปถ่ายทอดสู่ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน (2) ด้านทรัพยากร พบว่า อุทยานแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ ส่งผลให้จำนวนผู้ปฏิบัติงานมีจำนวนลดลง (3) ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ พบว่า ผู้ปฏิบัติมีทัศนคติเชิงบวก และเห็นถึงประโยชน์ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (4) ด้านโครงสร้างปฏิบัติงาน พบว่า อุทยานแห่งชาติมีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยมีการแบ่งงาน การติดตามการทำงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำ (5) ด้านพื้นที่ พบว่า จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีจุดเด่นและความสวยงามที่แตกต่างกัน และนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวในแต่ละแห่งได้ตลอดทั้งปี (6) ด้านการจัดการ พบว่า อุทยานแห่งชาติ มีระบบการจัดการที่ดีในการดูแลนักท่องเที่ยวให้ได้รับความสะดวก (7) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบว่า อุทยานแห่งชาติมีการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน กิจกรรมวิ่งเทรล กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมปลูกป่าและสร้างฝาย และ (8) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า อุทยานแห่งชาติได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและดูแลสอดส่องพื้นที่ป่า

2. ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ (1) ด้านสื่อข้อความ พบว่า ในบางกรณีผู้ปฏิบัติเข้าใจคำสั่งของผู้บังคับบัญชาคลาดเคลื่อนและก่อให้เกิดความสับสนต่อการปฏิบัติ (2) ด้านทรัพยากร พบว่า อุทยานแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ (3) ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ พบว่า ในบางกรณีผู้ปฏิบัติงานที่อยู่ในสำนักงานและภาคสนามส่งผลให้มี

ทัศนคติในการปฏิบัติงานที่ไม่ตรงกัน (4) ด้านโครงสร้างปฏิบัติงาน พบว่า อุทยานแห่งชาติมีโครงสร้างการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานต้องทำงานหลายหน้าที่ ส่งผลให้การทำงานเกิดความล่าช้า (5) ด้านพื้นที่ พบว่า อุทยานแห่งชาติมีป้ายบอกทางบางพื้นที่ไม่ชัดเจน และในจุดท่องเที่ยวบางแหล่งการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวกลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ ทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลง (6) ด้านการจัดการ พบว่า อุทยานแห่งชาติมีการจัดการในการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลไม่เพียงพอ (7) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ พบว่า อุทยานแห่งชาติมีการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อลดการแพร่กระจายจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และ (8) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในด้านการจัดการปัญหาด้านขยะ และมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนโยบายนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ (1) ด้านสื่อข้อความ ควรมีการจัดอบรมและสัมมนาให้ความรู้ต่อผู้ปฏิบัติงาน เกี่ยวกับนโยบาย เพื่อให้สามารถวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของนโยบายได้ถูกต้องและลึกซึ้ง (2) ด้านทรัพยากร ควรมีการจัดหางบประมาณและบุคลากรให้เพียงพอต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว (3) ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ ผู้บังคับบัญชาควรมีการอธิบายและโน้มน้าวให้ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติเชิงบวกกับนโยบายที่นำมาปฏิบัติให้มากขึ้น (4) ด้านโครงสร้างปฏิบัติงาน ควรมีกฎระเบียบในการปฏิบัติงานและมีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน (5) ด้านพื้นที่ ควรมีการดูแลและรักษาความสะอาดให้มากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจในการเข้ารับบริการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 (6) ด้านการจัดการ ควรรักษามาตรฐานเกี่ยวกับการจัดการร้านอาหารและที่พักให้ดีขึ้น เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 (7) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ควรมีการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายมากขึ้น และขอความร่วมมือคนในชุมชนให้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมมากขึ้น และ (8) ด้านการมีส่วนร่วม ควรให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมที่จัดในอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนหลังจากที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ดีขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำนโยบายไปปฏิบัติ : นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้ดังต่อไปนี้

1. ด้านสื่อข้อความ

อุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ โดยรับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ในการนำนโยบายมาปฏิบัติจะมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของพื้นที่เป็นแผนงานต่างๆ โดยระบุแผนปฏิบัติให้มีความชัดเจน เพื่อให้เกิดมีปัญหาในการนำนโยบายมาปฏิบัติ และมีการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย ป้ายสื่อความหมาย ป้ายความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งข้อปฏิบัติของนักท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า การนำนโยบายมาปฏิบัติ โดยระบุวัตถุประสงค์และแผนปฏิบัติให้ชัดเจน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจในการนำนโยบายมาปรับใช้ ทำให้การดำเนินนโยบายมาใช้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลชนก จันทรเกตุ ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา (กมลชนก จันทรเกตุ 2560) พบว่าด้านการสื่อข้อความในปัจจุบันด้านนโยบายที่มีผลต่อทิศทางในการจัดการการท่องเที่ยวในกระบวนการและกิจกรรม ในการจัดการและควบคุมพื้นที่ทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อม

2. ด้านทรัพยากร

อุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ทรัพยากรด้านงบประมาณ และบุคลากรไม่เพียงพอ ทำให้ต้องมีการพัฒนาบุคลากร โดยได้รับอบรมเพิ่มทักษะในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า การขาดงบประมาณส่งผลต่อการพัฒนาการปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งจำนวนของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนันท์ คำทอง, เพชรรัตน์ โล้วิชากรติกุล (2561) ศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน พบว่า เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ไม่เพียงพอ ซึ่งทางรัฐบาลไม่สามารถให้การสนับสนุนได้เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากต้องใช้งบประมาณที่สูง

3. ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ

ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความพร้อมและเห็นด้วยกับนโยบายที่นำมาปฏิบัติ แต่ละสายงานจะมีทัศนคติมุมมองในการปรับใช้นโยบายให้ตรงนโยบายของหน่วยงาน และนโยบายที่ได้รับมามักจะกำหนดนโยบายเป็นภาพกว้าง ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเพิ่มความคิด เพิ่ม

ทัศนคติ ซึ่งไม่ได้ขัดแย้งกับนโยบายที่นำมาปฏิบัติ แต่บางครั้งผู้ปฏิบัติงานอาจจะมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานทำงานในภาคสนาม ซึ่งผู้ที่กำหนดนโยบายอาจจะยังไม่เห็นภาพจริง ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า นโยบายที่นำมาปฏิบัติมักจะกำหนดนโยบายเป็นภาพกว้าง ผู้ปฏิบัติงานสามารถเพิ่มความคิด เพิ่มทัศนคติ แต่บางครั้งผู้ปฏิบัติงานอาจจะมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานทำงานในภาคสนาม ซึ่งผู้ที่กำหนดนโยบายอาจจะยังไม่เห็นภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิพัฒน์ พลราช ศึกษาเรื่อง ทัศนคติต่อการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่สังกัดสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (2560) พบว่า ด้านทัศนคติต่อการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่การแสดงทัศนคติมักแสดงออกในแนวทางกลางๆ ไม่แสดงออกแบบสุดโต่งทั้งด้านทางบวกและทางลบ เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่ง

4. ด้านโครงสร้างปฏิบัติงาน

โครงสร้างระเบียบปฏิบัติงานมีความชัดเจน โดยมีการแบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่ายต่างๆและจะมีการประชุม ติดตามงาน เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงการทำงานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และมีการร่วมประชุมกับหน่วยงานภายนอก ในการปรึกษาหารือในเรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยว และมีกฎระเบียบในการปฏิบัติงานและมีแผนปฏิบัติงาน และมีการติดตามงานเป็นประจำ ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า โครงสร้างของหน่วยงาน มีระเบียบการปฏิบัติงาน มีการแบ่งงานความรับผิดชอบเป็นฝ่ายต่างๆ ให้การติดตามไม่มีความซับซ้อน และติดตามงานเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประภัสสร โยธารักษ์และกิตติ บุณนาค (2559) ศึกษาเรื่อง การนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไปปฏิบัติ กรณีศึกษาอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่ออกแบบและกำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแต่ละด้าน ถ้าไม่ชัดเจน มีความกำกวมต้องนำไปสู่การตีความอยู่ตลอดเวลา ย่อมทำให้ระเบียบปฏิบัติอื่นๆ ยากต่อการนำไปปฏิบัติ

5. ด้านพื้นที่

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชัยภูมิ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น อุทยานแห่งชาติตาดโตน มีน้ำตกตาดโตนสามารถให้นักท่องเที่ยวได้มาชมได้ตลอดทั้งปี อุทยานแห่งชาติไทรทอง จะมีทุ่งบัวสวรรค์หรือทุ่งดอกเจียว ที่สามารถเข้าชมในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม และมีน้ำตกไทรทอง จุดชมวิวกาฬาคา ลานหินเทิน และอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จะมีทุ่งดอกเจียว สามารถเข้าชมในช่วงเดือน มิถุนายน-สิงหาคม และลานหินงาม และอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา มีจุดท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ จุดชมวิวกุแลนคา ผาหัวนา เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ในการเดินทางค่อนข้างสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน แต่ในจุดท่องเที่ยวบางแหล่ง นักท่องเที่ยวที่เป็น คนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก อาจจะไม่สามารถเข้าถึง

ได้ เนื่องจากไม่ได้มีทางเดินสำหรับนักท่องเที่ยวเหล่านี้ แต่จุดท่องเที่ยวบางแหล่งก็จะมีทาง
พื้นเรียบเพื่อให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้เข้าถึงจุดท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็น
เพราะว่า พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดชัยภูมิ แต่ละแห่งมีจุดท่องเที่ยวเป็นที่นิยม
ของนักท่องเที่ยว ถ้าขาดการพัฒนาและขาดการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว อาจจะทำให
นักท่องเที่ยวลดน้อยลง เพราะไม่มีอะไรดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ
งานวิจัยของศิริขวัญ ปัญญาเรียน และคณะ (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาผลของ
นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน (แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง) พบว่า มี
การมุ่งส่งเสริมการนำทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด เพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจ
ให้กับพื้นที่ มีการกำหนดเรื่องราวที่ช่วยให้เสริมจุดเด่นของจังหวัด รวมทั้งมุ่งนำเสนอ
ประสบการณ์ และการปลูกจิตสำนึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

6. ด้านการจัดการ

อุทยานแห่งชาติมีการจัดสรรพื้นที่คนในชุมชนใช้ประโยชน์พื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็น
การสร้างรายได้ เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าต่างๆ โดยอุทยานแห่งชาติจัดสรรพื้นที่เพื่อไม่ให้เกิด
ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติจะคอยสอดส่องดูแล เช่น ราคาสินค้า
คุณภาพอาหารจะต้องสด ใหม่และไม่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น และ
ผู้ประกอบการร้านอาหาร ที่พัก มีการจัดการในการบริการจะมีจุดคัดกรองก่อนเข้าใช้บริการ
เพื่อลดการแพร่กระจายจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ผู้นำในชุมชน จัดการ
ในเรื่องความสะอาดในชุมชน เพราะบางพื้นที่จะมีจุดจำหน่ายสินค้า ร้านอาหารข้างทาง
อาจจะก่อให้เกิดขยะบริเวณอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งให้ความร่วมมือในการจัดการพื้นที่ตั้งของ
ร้านอาหาร ที่พักในการรักษาความสะอาด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อม และการจัดการการรองรับนักท่องเที่ยว ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโค
วิด-19 ซึ่งนักท่องเที่ยวให้ความร่วมมือที่ดี ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า อุทยาน
แห่งชาติที่มีแหล่งท่องเที่ยวได้ให้ชุมชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพื่อชุมชนได้มี
รายได้เลี้ยงชีพ โดยได้มีการจัดการที่เป็นระบบเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่ง
สอดคล้องกับงานวิจัยของวดีวรรณและดวงกมล ยางงาม (2563) ศึกษาเรื่องการนำนโยบาย
การท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติกรณีศึกษา : การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท จังหวัดจันทบุรี
พบว่า การนำนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองมาปรับใช้ ส่งผลให้ชุมชนมีการกระจายรายได้ใน
ระดับท้องถิ่น และชุมชนมีการพัฒนาจากเดิมเพิ่มมากขึ้น

7. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

อุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิ เดิมจะมีการจัดกิจกรรม เช่น ค่ายเยาวชน ค่าย
ลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมเดินทางศึกษาธรรมชาติ การจัดกิจกรรมวิ่งเทรล กิจกรรมนักเรียน
นักศึกษาช่วยเหลืองานอุทยานแห่งชาติ กิจกรรมปลูกป่าและป้องกันไฟป่าซึ่งร่วมกับคนใน
ชุมชนเพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ปัจจุบันการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มีจำนวนลดลง ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า การจัดกิจกรรมในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นไปได้ยากในการจัดกิจกรรม อีกทั้งกิจกรรมจะจัดในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว เพื่อลดการแพร่ระบาดการจัดกิจกรรมที่สามารถจัดโดยไม่ต้องรวมกลุ่ม เช่น การปลูกป่าออนไลน์ให้เห็นถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การทำคลิปประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภูวดล บัวบางพลู, อติราช เกิดทองและคณะ (2559) ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยทุกกิจกรรมให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์การท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ

8. ด้านการมีส่วนร่วม

ชุมชนมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือให้กับอุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดูแลสอดส่องพื้นที่ป่า และให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในร่วมวางแผน ติดตาม ให้คำปรึกษาชี้แนะในเรื่องของการพัฒนาและปรับปรุง โดยคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติ (PAC) ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการปรึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตาม และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า ชุมชนให้ความร่วมมือที่ดี และมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน ติดตาม ให้คำปรึกษาชี้แนะในเรื่องของการพัฒนาและปรับปรุง ส่งผลให้การพัฒนาในด้านต่างๆ ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งดาว อาจคงหาญ, พศวรรตร์ วรพันธ์ และสุธาสินี วิทยาภรณ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา: เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ด้านการมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนมีบทบาทให้คนในชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้รู้สึกรักและหวงแหน ไม่ไปบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งมีการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากับคนในชุมชน เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเป็นนโยบายที่ภาครัฐใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ซึ่งในการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ สามารถนำนโยบายไปถ่ายทอดสู่ผู้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ผู้ปฏิบัติมีทัศนคติเชิงบวก และมีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจนในการนำนโยบาย

ไปปฏิบัติ แต่ยังพบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติได้รับการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ ส่งผลให้การนำนโยบายไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบางแหล่งยังขาดการพัฒนา และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก ไม่มีเส้นทางสำหรับกลุ่มเหล่านี้ได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ อีกทั้งได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้การกระตุ้นการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลง ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะเป็นบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ การลงทุน การจ้างงานและการกระจายรายได้แก่คนในชุมชน จะเห็นได้ว่านโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศและเป็นการกระจายรายได้เมืองหลักสู่เมืองรองมากขึ้น ซึ่งสำหรับข้อเสนอแนะควรมีการจัดหางบประมาณและบุคลากรให้เพียงพอต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว และให้ชุมชนและผู้ประกอบการเข้ามามีบทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างรายได้ให้ชุมชน รวมทั้งการพัฒนา ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก จันทรเกตุ. (2560). *การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5903010014_8197_8295.pdf [10 มกราคม 2565].
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. *แผนบริหารงานการท่องเที่ยว (พ.ศ.2561)*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [<https://www.mots.go.th/content.php?nid=10634&filename=>] [6 กันยายน 2564].
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *ทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย ชุมชนอีสาน (ชัยภูมิ)*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กิงดาว อัจฉกัญญา, พศวรรตร์ วรพันธ์ และสุชาสินี วิทยาภรณ์. *แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา: เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2564Vol14No1_56.pdf [15 เมษายน 2564].

- ณัฐนันท์ คำทอง, และเพชรรัตน์ โลวิชากรติกุล. แนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ej.eric.chula.ac.th/content/6102/24> [10 มกราคม 2565].
- ประชิด สกุนะพัฒน์, วิมล จิโรจพันธุ์, และอุดม เขยกิจวงศ์. (2554). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (เล่มที่ 2). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ประภัสสร โยธารักษ์ และกิตติ บุนนาค. (2559). “การนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2559.
- ภูมิพัฒน์ พลราช. ทศนคติต่อการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่สังกัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://lib.mnre.go.th/lib/achievement/a2146-1618.pdf> [10 มีนาคม 2565].
- ภูวดล บัวบางพลู, อติราช เกิดทอง, ชวนพบ เอี้ยวสานุรักษ์, และอรอนงค์ ผ่องมณี. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.eresearch.rbru.ac.th/showthesis.php?theid=1939&depid=3> [10 มีนาคม 2559].
- วดี วรรณ และ ดวงกมล ยางงาม. การนำนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติ กรณีศึกษา:การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท จังหวัดจันทบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/husorbrujournal/article/view/242459/166355> [15 เมษายน 2564].
- ศิริขวัญ ปัญญาเรียน และคณะ. การศึกษาผลของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน (แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง). วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NBJ/article/view/251584/170907> [16 เมษายน 2564].
- สำนักงบประมาณของรัฐบาล สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/ewt_dl_link.php?nid=989 [10 สิงหาคม 2564].
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.mots.go.th/download/article/article_20191025094442.pdf [1 สิงหาคม 2564].
- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ. สถิตินักท่องเที่ยว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://chaiyaphum.mots.go.th> [1 สิงหาคม 2564].